

رابطه پایگاه هویت و سبک دلبستگی با نگرش به تصویر بدنی در دختران نوجوان: نقش واسطه‌ای مقایسه اجتماعی

The Relationship Between Identity Status and Attachment Styles with Attitude toward Body Image in Adolescent Girls: The Mediating Role of Social Comparison

Maedeh Hashemian, PhD
Shiraz University, Shiraz, Iran

Abdolaziz Aflakseir, PhD
Shiraz University, Shiraz, Iran

عبدالعزیز افلاک سیر*
دانشیار گروه روان‌شناسی بالینی
دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

مأده هاشمیان
دکترای روان‌شناسی بالینی
دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

Mohammadali Goodarzi, PhD
Shiraz University, Shiraz, Iran

Changiz Rahimi, PhD
Shiraz University, Shiraz, Iran

چنگیز رحیمی
استاد گروه روان‌شناسی بالینی
دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

محمدعلی گودرزی
استاد گروه روان‌شناسی بالینی
دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

چکیده

هدف این پژوهش تعیین برآزش مدل ساختاری رابطه هویت و سبک دلبستگی با نگرش به تصویر بدنی با واسطه‌گری مقایسه اجتماعی و طرح این پژوهش همبستگی از نوع مدل‌یابی معادلات ساختاری بود. جامعه آماری دختران نوجوان مشغول به تحصیل در مقطع متوسطه شهر اصفهان بود که ۵۶۷ نفر از آنان به شیوه نمونه‌برداری تصادفی خوشه‌ای انتخاب و به پرسشنامه روابط چندبعدی خود-بدن، اندازه‌گیری پایگاه هویت من-نسخه دوم (بنیون و آدامز، ۱۹۸۶)، مقیاس سبک‌های دلبستگی (کولینز و رید، ۱۹۹۰) و پرسشنامه مقایسه اجتماعی (چان و پرندرگست، ۲۰۰۷) پاسخ دادند. نتایج معادلات ساختاری نشان داد که همه شاخص‌های برازندگی مدل مناسب است. نتایج نشان داد ضرایب مسیر مستقیم پایگاه هویت و سبک دلبستگی به مقایسه اجتماعی و پایگاه هویت، سبک دلبستگی و مقایسه اجتماعی به نگرش به تصویر بدنی معنادار بود و مقایسه اجتماعی بین پایگاه هویت و سبک دلبستگی با نگرش به تصویر بدنی نقش واسطه‌ای دارد. با توجه به نتایج این پژوهش به نظر می‌رسد افرادی که پایگاه هویت موفق و سبک دلبستگی ایمن دارند به دلیل گرایش کمتر به مقایسه اجتماعی، نگرش به تصویر بدنی بهتری را تجربه می‌کنند.

واژه‌های کلیدی: تصویر بدنی، دلبستگی، مقایسه اجتماعی، هویت، نوجوانی

Abstract

This study aimed to determine the relationship between identity status and attachment styles with attitude toward body image in adolescent girls with the mediating role of social comparison. The research design was correlational study-structural equation modeling. The high school students in Isfahan in 2021 were the statistical population of this study, 567 of whom participated by cluster random sampling method. Data collection instruments included the Multidimensional Body-Self Relations Questionnaire (Cash, 1997), Extended Objective Measure of Ego Identity Status-2nd Version (Bennion & Adams, 1986), Revised Adult Attachment Scale (Collins & Read), and Social Comparison Scale (Chan & Prendergast, 2007). The data were analyzed by using structural equation modeling and the results showed that all of the model fitness indices were appropriate. The results also showed that the path coefficients of identity status and attachment style to social comparison and identity status, attachment style, and social comparison to attitude to body image were significant. Also, the social comparison had a mediation role in the relationship between identity status and attachment style with body image attitude. Based on the findings of this study, it seems that people who have a successful identity status and secure attachment style, experience a better attitude towards body image due to less tendency to social comparison.

Keywords: body image, attachment, social comparison, identity, adolescence

received: 23 November 2021

accepted: 26 May 2022

دریافت: ۱۴۰۰/۰۹/۰۲

پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۰۵

*Contact information: aafalakseir@shirazu.ac.ir

مقدمه

توجه به ویژگی‌های ظاهری به عنوان راهی برای دستیابی به مطلوبیت اجتماعی در دوران نوجوانی، با توجه به تغییرات جسمانی و افزایش مقایسه‌های اجتماعی و همچنین افزایش سازش‌یافتگی‌های اجتماعی^۱، بیش از هر دورانی اهمیت می‌یابد (سبزواری، قنبری، نظربلند و لواف، ۲۰۱۹). زنان نسبت به مردان در زمینه تصویر بدنی^۲ دل‌مشغولی بیشتری دارند و در مقایسه با مردان تصویر رضایتمندانه کمتری به بدن خود دارند (میلز و کامب، ۲۰۲۰). نارضایتی از تصویر بدنی یکی از شایع‌ترین اختلال‌های عصر حاضر است که با ارزیابی ذهنی منفی^۳ فرد در مورد ظاهر فیزیکی خود تعریف می‌شود (گریفیتز و دیگران، ۲۰۱۸). ظاهر فیزیکی بخش مهمی از ادراک بدن^۴ است، زیرا اولین منبع اطلاعاتی در تعامل‌های اجتماعی است (پورفراهانی، زمانی‌نیا، آری‌ن‌مقدم و آقامحمدیان شعرباف، ۲۰۱۸). تغییر در تصویر بدنی در خلال تغییرات قابل مشاهده یا غیرقابل مشاهده می‌تواند تأثیر زیادی بر شخصیت فرد داشته باشد (مومنی، قربانی و حسن‌دوست، ۲۰۱۷). ارزیابی شیوع نارضایتی از تصویر بدنی نشان می‌دهد که ۹۰ درصد زنان و ۶۱ درصد مردان نسبت به تصویر بدنی خود ناراضی هستند (مارکی، دانیو و آگست، ۲۰۲۰) و نارضایتی از تصویر بدنی با احتمال جراحی زیبایی در آینده ارتباط دارد (سارور، ۲۰۱۹). به‌علاوه سبک دلبستگی ایمن با ادراک بهتر از تصویر بدن ارتباط دارد (خورشیدی و فتحی‌اقدام، ۲۰۱۸) و به‌عنوان عاملی محافظت‌کننده در برابر آسیب‌های روانی عمل می‌کند (زیودار، اسکندری و پزشک، ۲۰۲۲). دلبستگی حاصل از حمایت ادراک‌شده^۵ از سوی والدین نقش مؤثری در ایجاد جهت‌گیری مقایسه‌ای مثبت در مقابل تبلیغات رسانه‌ای و همسالان دارد (سپاه‌منصور، براتی و حسینقلی، ۲۰۱۵). در مقابل ادراک حمایت ضعیف باعث ایجاد تصور منفی در افراد به هنگام مقایسه با همسالان می‌شود (میتال، ۲۰۱۵). دلبستگی ایمن^۶

نیز نقش مؤثری در ایجاد رضایت از تصویر بدنی و حتی بهبود افراد ناراضی از تصویر بدنی در بزرگسالی دارد (هالمکویست و فرایزن، ۲۰۱۹). تصویر بدنی یکی از جنبه‌های مهم شکل‌دهنده هویت در افراد است (زادحسن و سراج‌خرمی، ۲۰۱۷). هویت یک طرح مدرن است که در چارچوب آن، افراد توانایی ایجاد یک روایت شخصی را پیدا می‌کنند که در بستر آن خود را مسلط بر زندگی و آینده خود می‌پندارند (هاشمیان فر و دیگران، ۲۰۱۶). دوره نوجوانی دوره شکل‌گیری هویت^۷ است. در این دوره، تغییرات قابل توجهی در مفهوم خود شکل می‌گیرد و نوجوان بحران هویت را تجربه می‌کند؛ از آن‌جا که اولین بُعد شکل‌گیری هویت در انسان، درک بدن و هویت بدنی است (باینفلد، ۲۰۰۶)، ضرورت توجه به آن دو چندان می‌شود. به‌علاوه کیفیت زندگی و سلامت روانی افراد در حد زیادی متأثر از هویتی است که در آنان شکل می‌گیرد (برومندیان، محمدی و رحیمی، ۲۰۲۰). آشفتگی هویتی علاوه بر آسیب پذیر کردن افراد در مقابل فشارهای فرهنگی اجتماعی، باعث درونی‌سازی آرمان‌های جامعه و مقایسه اجتماعی و نارضایتی از تصویر بدنی می‌شود (ورتین و دیگران، ۲۰۱۸). افراد با خودپنداشت^۸ پایین برای شناسایی و تعریف هویت خویش به دنبال منابع بیرونی هستند (ارشدی و منصوری نیک، ۲۰۲۰). از این رو احتمال دارد به مقایسه اجتماعی مرتبط با ظاهر پردازند (ورتین و دی، ۲۰۱۵) و مقایسه اجتماعی از جمله متغیرهای اصلی در ایجاد نارضایتی از تصویر بدن است (تانیکوچی و هابرد و مانوا، ۲۰۲۰). استانداردهایی که انتظارات فرهنگی و اجتماعی را بر مبنای مطلوب‌های مورد نظر جامعه به افراد تحمیل می‌کند به همراه مقایسه‌های اجتماعی نقش مؤثری در شکل‌گیری و تداوم نگرانی‌ها در مورد تصویر بدنی دارد (جومین، ۲۰۰۵؛ هاشمی و محمدپناه، ۲۰۱۹). بر اساس نظریه مقایسه اجتماعی فستینگر^۹ (۱۹۵۴) افراد هنگامی که برای درک درستی بازخوردها

1 - social adaptations

2 - body image

3 - negative mental evaluation

4 - perception of the body

5 - perceived support

6 - secure attachment

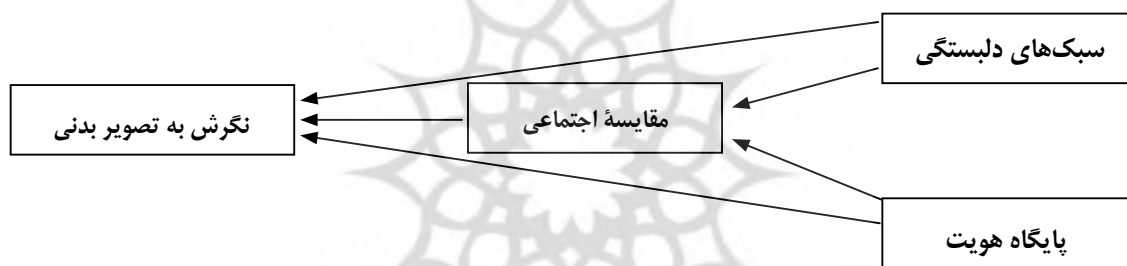
7 - identity formation

8 - self-concept

9 - Festinger's theory of social comparison

و دیگران، ۲۰۱۸). متناسب با سبب‌شناسی و هم‌چنین بررسی متغیرهای هم‌ایند با این مسئله، درمان‌ها و آموزش‌های گوناگونی پیشنهاد شده است که در این بین تمرکز بر متغیرهایی که توانمندی‌های فردی و بین فردی و اجتماعی را هم‌زمان به چالش بکشد کمتر دیده می‌شود. نتایج حاصل از تلاش در جهت ارائه مدلی مؤثر بر اساس مهم‌ترین عوامل دخیل در تصویر بدنی به عنوان اولین خود تجربه‌شده می‌تواند راهگشای درمان‌گران و پژوهش‌گران در روشن‌شدن ادبیات پژوهش شود. بنابراین، با توجه به اهمیت متغیرهای مذکور در نگرش به تصویر بدنی و ارتباط نظری متغیرهای پژوهش، این پژوهش در صدد است تا مدلی ساختاری از تصویر بدنی ارائه دهد (شکل ۱).

و اعمال خویش استانداردهای عینی در دسترس نداشته باشند به انجام مقایسه اجتماعی با دیگران روی می‌آورند. پیش‌بینی می‌شود امنیت حاصل از دل‌بستگی به همراه درک روشن از خود حاصل از هویت موفق^۱ از طریق کاهش گرایش افراد به مقایسه اجتماعی، منجر به ارتقاء نگرش به تصویر بدنی شود. فشار فزاینده رسانه‌ها و جامعه موجب افزایش شیوع ناراضیاتی از تصویر بدنی و مشغولیت افراطی افراد به ویژگی‌های ظاهری خود شده است (رادگرز، کمپگنا و اتاولا، ۲۰۱۹) و تلاش برای کاهش حس ناراضیاتی از تصویر بدنی منجر به افزایش کیفیت زندگی و هم‌چنین کاهش هزینه‌های مربوط به بهداشت و درمان می‌شود (پورفراهانی و دیگران، ۲۰۱۸؛ گریفیتز

شکل ۱. مدل پیشنهادی پژوهش

حداقل ۱۵ عضو در نمونه پژوهش به ازای هر مسیر مستقیم بود (هومن، ۲۰۱۲). معیارهای ورود به پژوهش رضایت آگاهانه و نوجوان بودن و معیارهای خروج از پژوهش عدم همکاری از سوی دانش‌آموز بود. ملاحظات اخلاقی در این پژوهش داشتن اسم مستعار و تعهد به حفظ اسرار شرکت‌کنندگان، پذیرش مسئولیت توسط پژوهشگر و کسب رضایت آگاهانه شرکت‌کنندگان بود. در این پژوهش برای اندازه‌گیری متغیرها از ابزارهای زیر استفاده شد:

پرسشنامه روابط چندبعدی خود-بدن^۲ (کش، ۱۹۹۷). این پرسشنامه ۴۶ ماده‌ای، شش بُعد روابط بدن - خود شامل ارزیابی ظاهری^۳، گرایش به ظاهر^۴، ارزیابی تناسب اندام^۵، گرایش به تناسب اندام^۶

روش

طرح پژوهش از نوع هم‌بستگی و جامعه آماری دختران نوجوان مشغول به تحصیل در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ در شهر اصفهان بود. ۵۶۷ نفر از دانش‌آموزان مقطع متوسطه به روش نمونه‌برداری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند؛ از میان مناطق ۶گانه آموزش و پرورش اصفهان، منطقه ۵ به صورت تصادفی انتخاب شد و از میان مدارس منطقه ۵ تعداد ۶ مدرسه و از هر مدرسه ۵ کلاس (در مجموع ۳۰ کلاس) به تصادف انتخاب شدند و به ابزارهای پژوهش به صورت آنلاین پاسخ دادند. دامنه سنی شرکت‌کنندگان در بازه ۱۳ تا ۱۷ سال با میانگین ۱۵ سال و ۷ ماه بود. حجم نمونه مبنی بر وجود

- 1 - identity achieved
- 2 - Multidimensional Body-Self Relations Questionnaire (MBSRQ)
- 3 - appearance evaluation

- 4 - appearance orientation
- 5 - fitness evaluation
- 6 - fitness orientation

و تحلیل محتوا و ساختار مقیاس هویت من نیز چهار پایگاه هویت را شناسایی کرد (دلخمش، ۲۰۰۹). در این پژوهش ضرایب آلفای کرونباخ زیرمقیاس‌ها و نمره کل از ۰/۹۰ تا ۰/۹۷ به دست آمد.

مقیاس سبک‌های دلبستگی^۷ (کولینز و

رید، ۱۹۹۶). این مقیاس که توسط کولینز و رید در سال ۱۹۹۰ ساخته شد و در سال ۱۹۹۶ مورد بازبینی قرار گرفت، ۱۸ ماده و سه زیرمقیاس دارد: وابستگی^۸، نزدیکی^۹ و اضطراب^{۱۰}. هر یک از زیر مقیاس‌ها ۶ عبارت دارد و هر عبارت براساس یک پیوستار ۵ درجه‌ای نمره‌گذاری می‌شود. آزمودنی‌ها بر مبنای نتایج به دست آمده، در یکی از سه گروه دارای سبک دلبستگی ایمن، اضطرابی و اجتنابی جای می‌گیرند. کولینز و رید (۱۹۹۰) اعتبار زیرمقیاس‌های این مقیاس را با محاسبه آلفای کرونباخ و با روش بازآزمایی پس از دو ماه، بین ۰/۶۹ تا ۰/۷۵ گزارش کرده‌اند. در ایران نیز پاکدامن (۲۰۰۲) ضریب اعتبار این مقیاس را در نوجوانان را ۰/۹۷ گزارش کرد و مطلوبیت روایی آن را تأیید کرد. در این پژوهش ضریب آلفای کرونباخ کل و زیرمقیاس‌ها ۰/۷۳ تا ۰/۹۰ به دست آمد.

پرسشنامه مقایسه اجتماعی^{۱۱} (چان و

پرنرگست، ۲۰۰۷). این پرسشنامه میزان مقایسه اجتماعی را در دو بُعد مقایسه با رسانه‌ها و مقایسه با دوستان در یک طیف لیکرت ۵ درجه‌ای از مخالف (نمره ۱) تا موافق (نمره ۵) می‌سنجد. همبستگی بین ۳ ماده در پژوهش چان و پرنرگست (۲۰۰۷) ۰/۶۲ و روایی و اعتبار آن نیز در حد مطلوبی گزارش شده است. در پژوهش قربانی‌فر (۲۰۱۸) ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده برای این پرسشنامه بالای ۰/۷ برآورد شده است. در این پژوهش همبستگی بین ماده‌های پرسشنامه ۰/۴۹ و ضریب آلفای کرونباخ کل پرسشنامه ۰/۸۸ به دست آمد.

به منظور بررسی روابط بین متغیرها از روش معادلات ساختاری استفاده شد.

وزن ذهنی^۱ و رضایت بدنی^۲ را می‌سنجد. نمره‌گذاری این پرسشنامه به صورت طیف لیکرتی ۵ درجه‌ای از کاملاً مخالف (نمره ۱) تا کاملاً موافق (نمره ۵) است. لازم به ذکر است که نمره‌گذاری ماده‌های ۳۲، ۳۱، ۲۹، ۲۸، ۲۶، ۲۳، ۲۲، ۲۱، ۱۷، ۱۵، ۱۲، ۱۱، ۶ به صورت معکوس است. نمره کلی پرسشنامه از ۴۶ تا ۲۳۰ در نوسان است. ارگردس و کالی (۲۰۱۳) همسانی درونی زیرمقیاس‌های پرسشنامه را ۰/۷۶ تا ۰/۸۶ و اعتبار بازآزمایی آن را ۰/۷۵ تا ۰/۹۳ گزارش کرده‌اند. در ایران رقیبی و میناخانی (۲۰۱۲) ضرایب آلفای کرونباخ کل و زیرمقیاس‌ها را در دامنه ۰/۶۶ تا ۰/۸۴ گزارش کرده‌اند. در این پژوهش ضرایب آلفای کرونباخ کل و زیرمقیاس‌ها در دامنه ۰/۷۷ تا ۰/۹۷ به دست آمد.

اندازه عینی پایگاه هویت من^۳ (بنیون

و آدامز، ۱۹۸۶). این ابزار ۶۴ ماده دارد که ۳۲ ماده آن مربوط به بُعد ایدئولوژیک و ۳۲ ماده دیگر آن مربوط به بُعد بین فردی است. پاسخ‌ها بر اساس طیف لیکرت ۶ گزینه‌ای از کاملاً موافق (نمره ۱) تا کاملاً مخالف (نمره ۶) نمره‌گذاری می‌شود. این ابزار چهار نوع هویت شامل هویت موفق، معوق^۴، تحمیل شده^۵ و سردرگم^۶ را می‌سنجد و نوع هویت هر فرد بر اساس پایگاهی در آن بالاترین نمره را کسب می‌کند، مشخص می‌شود. آدامز و دیگران (۱۹۸۹)، اعتبار و روایی این ابزار را در حد قابل قبولی گزارش کرده‌اند. در پژوهش سلگی و صدق‌پور (۲۰۲۱) روایی پایگاه‌ها از ۰/۵۹ و ۰/۸۱ به دست آمد. ضریب بازآزمایی محاسبه شده از سوی گراته و انت و آدامز (۱۹۸۴) چهار پایگاه از ۰/۵۹ تا ۰/۸۲ گزارش شده است در حالی که در گروه ایرانی این ضرایب از ۰/۶۰ تا ۰/۸۱ به دست آمد (غضنفری، ۲۰۰۵). در پژوهش دلخمش (۲۰۰۹) همسانی درونی این مقیاس از طریق آلفای کرونباخ نشان داد که همسانی درونی هر چهار پایگاه هویت (موفق، معوق، تحمیل شده و پراکنده) از دقت کافی برخوردار است (ضریب آلفای کرونباخ از ۰/۷۶ تا ۰/۸۵)

1 - subjective weight

2 - body satisfaction

3 - Extended Objective Measure of Ego Identity Status-2nd Version

4 - moratorium

5 - foreclosure

6 - diffusion

7 - Revised Adult Attachment Scale (RAAS)

8 - dependance

9 - closeness

10 - anxiety

11 - Social Comparison Questionnaire

یافته ها

متغیرهای پژوهش به تفکیک زیرمقیاس‌های آن‌ها در جدول ۱ ارائه شده است.

شاخص‌های آماری میانگین و انحراف استاندارد

جدول ۱
میانگین، انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش

متغیر	مؤلفه‌ها	M	SD
دلبستگی	ایمن	۲۰/۵۰	۴/۷۲
	اجتنابی	۱۷/۶۰	۴/۷۴
	اضطرابی	۱۷/۷۴	۵/۸۴
هویت	سردرگم	۴۷/۰۰	۱۱/۵۹
	تحمیل شده	۴۵/۴۷	۱۳/۲۲
	معوق	۴۴/۲۵	۱۱/۴۹
	موفق	۵۵/۲۶	۱۱/۵۹
مقایسه اجتماعی	مقایسه بارسانه‌ها	۲/۳۸	۱/۱۷
	مقایسه بادوستان	۴/۶۹	۱/۹۴
ظاهر بدن	ارزیابی ظاهری	۲۷/۱۵	۵/۴۸
	گرایش به ظاهر	۵۰/۱۷	۹/۳۸
	ارزیابی تناسب	۱۱/۹۰	۲/۶۷
	گرایش به تناسب	۴۹/۰۵	۱۰/۵۶
	وزن ذهنی	۶/۱۵	۱/۶۴
رضایت بدنی		۳۵/۳۰	۷/۶۱

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود هر چهار متغیر از توزیع متقارن و نرمالی برخوردار هستند. از آنجایی که مجذور خی تحت تأثیر حجم نمونه است و سطح معناداری آن به تنهایی ملاک معتبری برای ارزیابی برازش مدل نیست، برای بررسی برازش مدل از سایر شاخص‌ها استفاده شد (جدول ۲).

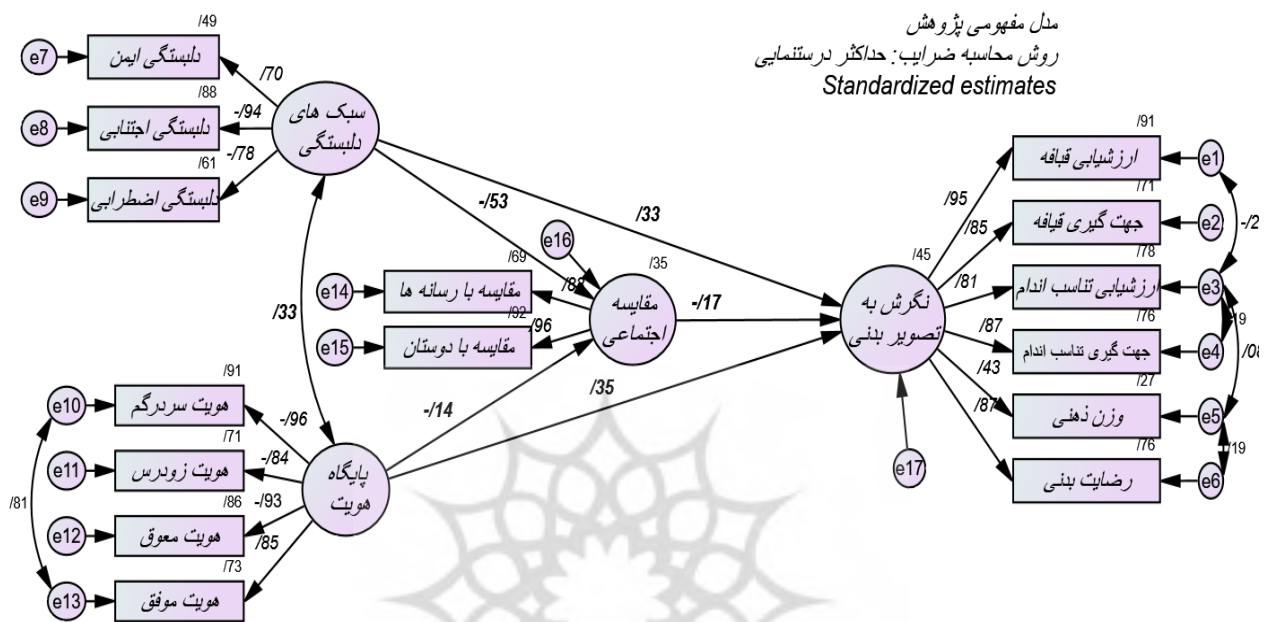
همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود هر چهار متغیر از توزیع متقارن و نرمالی برخوردار هستند. از آنجایی که مجذور خی تحت تأثیر حجم نمونه است و سطح معناداری آن به تنهایی ملاک معتبری برای ارزیابی برازش مدل نیست، برای بررسی برازش مدل از سایر شاخص‌ها استفاده شد (جدول ۲).

جدول ۲
شاخص‌های برازش کلی مدل

شاخص برازش	دامنه مورد قبول	مقدار
مجذور خی	-	۷۸/۸۵۴
درجه آزادی	-	۶۰
خی دو به درجه آزادی	بین ۱ تا ۵	۱/۳۱۴
سطح معناداری	بیشتر از ۰/۰۵	۰/۰۵۲
ریشه دوم واریانس خطای تقریب	کمتر از ۰/۰۸	۰/۰۲۴
شاخص برازندگی هنجار شده	بیشتر از ۰/۹۰	۰/۹۹۰
شاخص برازندگی نسبی	بیشتر از ۰/۹۰	۰/۹۸۲
برازندگی تطبیقی	بیشتر از ۰/۹۰	۰/۹۹۷
شاخص تاکر - لویبر	بیشتر از ۰/۹۰	۰/۹۹۶
برازندگی افزایشی	بیشتر از ۰/۹۰	۰/۹۹۷

دوم واریانس خطای تقریب کوچک‌تر از ۰/۰۸، سطح معناداری بزرگ‌تر از ۰/۰۵ و خی دو به درجه آزادی نیز کوچک‌تر از ۵ باشد، دلالت بر برازش مطلوب مدل دارد. نتایج مدل‌یابی معادلات ساختاری، آزمون مدل مفهومی پژوهش در شکل ۲ قابل مشاهده است.

چنانچه در جدول ۲ مشاهده می‌شود، شاخص‌های برازندگی افزایشی، برازندگی هنجار شده، برازندگی تطبیقی و برازندگی نسبی دارای دامنه صفر تا یک هستند و هرچه اندازه آن‌ها به یک نزدیک‌تر شود بر برازندگی مطلوب‌تر الگو دلالت دارند. همچنین زمانی که ریشه مطلوب‌تر الگو

شکل ۲. مدل آزمون شده رابطه سبک‌های دلبستگی و پایگاه هویت با نگرش به تصویر بدنی با نقش واسطه‌ای مقایسه اجتماعی در حالت تخمین استاندارد

می‌شود، با توجه به این که در تمام سطوح تحلیل آماره‌های t از مقدار ۱/۹۶ بزرگ‌تر و سطوح معناداری به دست آمده از مقدار ۰/۰۵ کوچک‌تر است، ضرایب مسیر مذکور تأیید می‌شود.

در ادامه معناداری ضرایب مسیر مستقیم و غیرمستقیم مفروض در مدل مفهومی پژوهش از طریق محاسبه ضرایب مسیر و مقادیر t متناظر با هر مسیر بررسی شده است. همان‌طور که در جدول ۳ ملاحظه

جدول ۳
برآورد ضرایب اثر مستقیم

مسیر	β	t
دلبستگی بر مقایسه اجتماعی	-۰/۵۳	-۹/۶۷۳
دلبستگی بر نگرش به تصویر بدنی	۰/۳۳	۷/۷۲۹
پایگاه هویت بر مقایسه اجتماعی	-۰/۱۴	-۳/۳۰۴
پایگاه هویت بر نگرش به تصویر بدنی	۰/۳۵	۹/۸۱۷
مقایسه اجتماعی بر نگرش به تصویر بدنی	-۰/۱۷	-۴/۱۷۰

و مقادیر t متناظر با هر مسیر نیز در جدول ۴ بررسی شده است.

معناداری ضرایب مسیر غیرمستقیم مفروض در مدل مفهومی پژوهش از طریق محاسبه ضرایب مسیر

جدول ۴

برآورد ضرایب اثر غیرمستقیم با نقش واسطه‌ای مقایسه اجتماعی

P	دامنه اطمینان ۹۵٪		β	مسیر
	کران بالا	کران پایین		
۰/۰۱۴	۰/۱۲۹	۰/۰۴۵	۰/۰۹۱	دلبستگی بر نگرش به تصویر بدنی
۰/۰۰۶	۰/۰۵۰	۰/۰۰۷	۰/۰۲۴	پایگاه هویت بر نگرش به تصویر بدنی

اثر مؤلفه‌های متغیر مستقل بر وابسته در مدل مفهومی پژوهش از طریق محاسبه ضرایب مسیر و مقادیر t متناظر با هر مسیر نیز در جدول ۵ آمده است.

با توجه به یافته‌های جدول ۴ ضرایب اثر غیرمستقیم دلبستگی و پایگاه هویت بر نگرش به تصویر بدنی با نقش واسطه‌ای مقایسه اجتماعی تأیید می‌شود. معناداری ضرایب

جدول ۵

برآورد ضرایب اثر مؤلفه‌های متغیرهای مستقل بر وابسته

P	دامنه اطمینان ۹۵٪		β	مسیر
	کران بالا	کران پایین		
۰/۰۱۳	-۴/۶۰۴	-۷/۶۲۲	-۰/۳۷	دلبستگی ایمن بر مقایسه اجتماعی
۰/۰۱۳	۰/۵۳۴	۰/۳۰۰	۰/۵۰	دلبستگی اجتنابی بر مقایسه اجتماعی
۰/۰۱۴	۰/۵۴۴	۰/۳۱۶	۰/۴۱	دلبستگی اضطرابی بر مقایسه اجتماعی
۰/۰۲۵	۱۳/۶۲۸	۷/۳۳۲	۰/۲۳	دلبستگی ایمن بر نگرش به تصویر بدنی
۰/۰۲۶	-۰/۴۶۰	-۰/۹۲۶	-۰/۳۱	دلبستگی اجتنابی بر نگرش به تصویر بدنی
۰/۰۲۳	-۰/۴۷۵	-۰/۹۵۶	-۰/۲۶	دلبستگی اضطرابی بر نگرش به تصویر بدنی
۰/۰۱۰	۰/۰۵	۰/۰۰۸	۰/۱۳	هویت سردرگم بر مقایسه اجتماعی
۰/۰۱۰	۰/۰۵۲	۰/۰۰۸	۰/۱۲	هویت تحمیل شده بر مقایسه اجتماعی
۰/۰۰۹	۰/۰۴۹	۰/۰۰۸	۰/۱۳	هویت معوق بر مقایسه اجتماعی
۰/۰۱۱	-۰/۴۰۹	-۲/۴۲۰	-۰/۱۲	هویت موفق بر مقایسه اجتماعی
۰/۰۰۴	-۰/۱۶۵	-۰/۲۶۷	-۰/۳۴	هویت سردرگم بر نگرش به تصویر بدنی
۰/۰۰۵	-۰/۱۶۹	-۰/۲۶۷	-۰/۲۹	هویت تحمیل شده بر نگرش به تصویر بدنی
۰/۰۰۵	-۰/۱۵۹	-۰/۲۵۱	-۰/۳۳	هویت معوق بر نگرش به تصویر بدنی
۰/۰۰۵	۱۲/۹۲۸	۸/۲۰۶	۰/۳۰	هویت موفق بر نگرش به تصویر بدنی
۰/۰۱۴	-۰/۱۱۲	-۰/۳۵۷	-۰/۱۴	مقایسه با رسانه‌ها بر نگرش به تصویر بدنی
۰/۰۱۸	-۰/۹۱۳	-۳/۰۴۳	-۰/۱۶	مقایسه با دوستان بر نگرش به تصویر بدنی

بحث

نتایج پژوهش نشان داد که پایگاه هویت، سبک دلبستگی و مقایسه اجتماعی با نگرش به تصویر بدنی همبسته است و پایگاه هویت و سبک دلبستگی با

همان‌طور که در جدول ۵ ملاحظه می‌شود، با توجه به این که در تمام سطوح تحلیل آماره t از ۱/۹۶ بزرگتر است، ضرایب مسیر مذکور تأیید می‌شود.

واسطه‌گری مقایسه اجتماعی با نگرش به تصویر بدنی ارتباط دارند. در تبیین این یافته که همسو با پژوهش ورتین و دیگران (۲۰۱۸) است می‌توان گفت مطابق با نظریه مقایسه اجتماعی فستینگر (۱۹۵۴) افراد در ذهن خود آرمان‌هایی دارند، تمایل به ارزیابی از خود دارند و خود را با افراد دیگر مقایسه می‌کنند. زنان مخاطب رسانه‌هایی قرار می‌گیرند که برداشتی دور از واقعیت از ظاهری مطلوب به آن‌ها می‌دهد. وقتی زنان به شکل مستمر خود را با مدل‌های آرمانی مقایسه می‌کنند، ظاهر خود را نامطلوب می‌پندارند و احساس نارضایتی را تجربه می‌کنند، چرا که رسانه‌ها با معرفی روش‌های دستیابی به این آرمان‌ها آن را سهل‌الوصول و قابل مقایسه و رقابت جلوه می‌دهند (موسوی و دیگران، ۲۰۱۷).

هم‌چنین نتایج این پژوهش نشان داد هویت با واسطه‌گری مقایسه اجتماعی تصویر بدنی را پیش‌بینی می‌کند. در تبیین این یافته می‌توان گفت نوجوانانی که در بُعد اکتشاف هویت ضعیف عمل می‌کنند با عدم بررسی ارزش‌ها، باورها و نقش‌های اجتماعی، به دیدگاه روشنی نسبت به خود در جهان نمی‌رسند و برای فرار از آشفتگی ناشی از این بی‌معنایی، با آشفتگی هویت روبرو می‌شوند یا به آن‌چه دیگران به‌عنوان ارزش‌ها و باور دارند متعهد می‌شوند. در واقع توجه به بدن جست‌وجویی برای هویت است. شکل‌گیری هویت موفق منجر به پیدایش مسیر شخصی در افراد می‌شود؛ مسیری که در آن اطلاعات لازم را دارند و نسبت به آن متعهدند. آشفتگی هویت علاوه بر آسیب‌پذیر کردن افراد در مقابل فشارهای فرهنگی اجتماعی، باعث درونی‌سازی آرمان‌های جامعه، مقایسه اجتماعی و نارضایتی از تصویر بدنی می‌شود (ورتین و دیگران، ۲۰۱۸) و از سوی دیگر فشار خانواده، همسالان و جامعه در ایجاد نارضایتی از تصویر بدنی و درونی‌کردن استانداردهای جامعه نقش دارد و باعث مقایسه اجتماعی در افراد می‌شود و وقتی ابزار عینی برای ارزیابی افراد در اختیار نباشد این مقایسه اجتماعی شدت می‌گیرد و از آنجایی که گرایش نوجوانان به تأثیرپذیری در این سنین از هر برهه دیگری بیشتر است تبدیل به چهره اصلی زندگی انسان‌ها در عصر اجتماعی حاضر می‌شود. افزون بر این، نتایج این پژوهش نشان داد سبک

دلبستگی با واسطه‌گری مقایسه اجتماعی نگرش به تصویر بدنی را پیش‌بینی می‌کند. در تبیین این یافته می‌توان گفت زمانی کودک احساس بی‌کفایتی می‌کند که پیامی مبنی بر کارکرد بد یا دوست‌داشتنی نبودن دریافت کند. دریافت چنین پیام‌هایی منجر به تجربه اضطراب می‌شود که یکی از راه‌های اجتناب از این نگرانی و برونی‌سازی آن، تمرکز بر تصویر بدنی است. به‌عبارت دیگر، رفتارهای مربوط به ظاهر و خوردن و منحرف‌ساختن توجه خود از نگرانی‌های موجود به‌عنوان راهی برای تسلط بر دنیای پیرامون، متجلی می‌شود (کاسیدی و شاور، ۲۰۰۸). بنابراین، امکان منحرف‌ساختن توجه از نگرانی‌های مرتبط با دلبستگی به هدف بیرونی و قابل دستیابی تغییر بدن فراهم می‌شود و از آنجایی که هیچ وضعیتی از جمله کیفیت مراقب اولیه یا تجارب فقدان و سوءاستفاده تحول را متوقف نمی‌کند، مسیرهای تحولی به‌عنوان نظام یکپارچه برای سازش‌یافتگی با تجارب، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند و آسیب‌های وارده را به‌عنوان پیامد این تحول در نظر می‌گیرد (کاسیدی و شاور، ۲۰۰۸). بنابراین تمرکز فرد بر تصویر بدنی که تحت تأثیر مقایسه خود با دیگران، می‌تواند به‌عنوان مسیری تحولی برای سازش‌یافتگی با تجارب قلمداد شود و به‌عنوان پیامد تحولی آن معرفی شود. در معرض مقایسه قرار دادن خود با توجه به فاصله زیادی که استانداردهای معرفی شده رسانه‌ها با آنچه متوسط جامعه هستند، باعث ایجاد احساس نارضایتی از خود و نگرش منفی به تصویر بدن می‌شود. سالانه سرمایه‌های زیادی در صنعت مد و زیبایی به جریان می‌افتند بنابراین رسیدن به حالت استغنائی ناشی از پذیرش بی‌قید و شرط خود، افراد را از این مسابقه نوین که با تبلیغ بی‌وقفه فرهنگ و جامعه قوت‌گرفته دور می‌کند و با آزاد کردن انرژی‌های روانی در این مسیر، به افراد در جهت رشد و ارتقای نگرش به تصویر بدنی کمک می‌کند.

استفاده از ابزار خودگزارش‌دهی و عدم کنترل متغیرهایی چون وضعیت اجتماعی-اقتصادی و جنس از محدودیت‌های این پژوهش بودند که ممکن است تعمیم یافته‌های پژوهش را با محدودیت مواجه سازد. پیشنهاد می‌شود به‌منظور ارتقاء نگرش به تصویر بدنی، متغیرهای سبک دلبستگی، پایگاه هویت و مقایسه اجتماعی از سوی مدارس، آموزشگاه‌ها، مراکز مشاوره مورد توجه قرار گیرد. هم‌چنین والدین و معلمان خود به‌عنوان الگویی که متأثر از پیام‌های زیبایی نیست عمل

Personality: An International Journal, 35(2), 213-228.

Collins, N. L., & Read, S. J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(4), 644-663.

Comb, S., & Mills, J. (2020). A systematic review on the effects of media disclaimers on young women's body image and mood. *Body Image*, 32, 34- 52.

Delkhamoush, M. T. (2009). Developing a scale of measuring ego identity. *Developmental Psychology: Iranian Psychologists*, 5(17), 43-52. [In Persian].

Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7(2), 117-140.

Ganji, M., Amir Mazaheri, A., & Labibi, M. (2019). The social genealogy and manipulation of body among Iranian women. *Journal of Woman and Family Studies*, 7(10), 205-245. [In Persian].

Ghazanfari, A. (2005). Validity and standardization of the identity questionnaire. *Educational and Psychological Studies*, 5(1), 81-94. [In Persian].

Ghorbanifar, M. (2018). *Modeling achievement goals, social comparison, trust and inconsistency between effort and reward on cheating behavior with the mediating role of academic motivation, attitude towards cheating and belief in cheating among second year high school boys in Tehran*. PhD Dissertation in Educational Psychology, Islamic Azad University, Central Tehran Branch. [In Persian].

Griffiths, C., Williamson, H., Zucchelli, F., Paraskeva, N., & Moss, T. (2018). A systematic review of the effectiveness of acceptance and commitment therapy (ACT) for body image dissatisfaction and weight self-stigma in adults. *Contemporary Psychotherapy*, 1(48), 189- 204.

Hashemi, T., & Mohammadpanah Ardakan, O. (2019). The mediating role of negative body image and neurotic defense mechanisms in relation to personality traits and methods of cosmetic surgery. *Journal of Modern Psychological Research*, 13(52), 281-304. [In Persian].

Hashemianfar, A., Morteza Pour, M., Yaghoubi, K., Karami, M., & Gholipour, G. (2015). Investigating the effective factors on the formation of social identity of Charam adolescents. *Journal of Social Sciences*, 10(1), 211- 242. [In Persian].

کرده و با تقویت توجه به ابعاد غیرظاهری در افراد نگرش به تصویر بدنی را ارتقا دهند و با گسترش همکاری میان مراکز مشاوره و کلینیک‌های زیبایی نیز از گسترش بی‌رویه مداخلات تهاجمی در عرصه زیبایی جلوگیری شود

منابع

Adams, G. R., Bennion, L., & Huh, K. (1989). *Objective measure of ego identity status: A reference manual*. University of Guelph: Guelph.

Argyrides, M., & Kkeli, N. (2013). Multidimensional Body-Self Relations Questionnaire Appearance Scales: Psychometric properties of the Greek version. *Psychological Reports*, 113(3), 885-897.

Arshadi, N., & Mansouri Nik, A. (2020). The causal relationship between the internalization of the slimming ideal and body dissatisfaction with the role of a social comparison. *Social Psychology Research*, 9(35), 53-66. [In Persian].

Beinenfeld, D. (2006). Psychodynamic theory. translated by D. Arab Qahestani, F. Wadaye Khair & S. Erin. Tehran: Rushd Publishing House. [In Persian].

Bennion, L., & Adams, G.R. (1986). A revision of the extended version of the objective measure of ego identity status instrument for use with late adolescents. *Adolescent Research*, 1(1), 183-198.

Boroumandian, N., Mohammadi, N., & Rahimi Taghanki, C. (2020). The effectiveness of group-narrative and psychotherapeutic group therapy on the identity of adolescent girls with psychological distress. *Developmental Psychology: Iranian Psychologists*, 15(60), 379-390. [In Persian].

Brown, W. P. (2011). *Adult attachment styles relationship satisfaction and body dissatisfaction in women*. PhD Dissertation, Denton Texas university. UMI dissertation publishing proquest.

Cash, T. F. (1997). *The body image workbook: An 8-step program for learning to like your looks*. New Harbinger Publications, Inc.

Cassidy, J., & Shaver, P. (2008). *Handbook of attachment: theory, research, and clinical applications*. New York. NY: Guilford Press.

Chan, K., & Prendergast, G. (2007). Materialism and social comparison among adolescents. *Social Behavior and*

- Sabzevari, P., Ghanbari, S., Nazarboland, N., & Lavaf, H. (2019). The Relationship Between Family Function and Body Image in Adolescent Girls: Intermediate Role of Perfectionism. *Rooyesh-e- Ravanshenasi Journal*, 7(9), 31-50. [In Persian].
- Sarwer, D. (2018). Body image, cosmetic surgery, and minimally invasive treatments. *Body Image*, 31, 302-308.
- Sepah Mansour, M., Barati, Z., & Husseinghli, F. (2015). The mediating role of social comparison in relation to perceived social support of parents and Peers with materialism in high school students, *Social Cognition*, 4(8), 89-101. [In Persian].
- Solgi, M., & Sadehpour, B. (2021). Reconstruction, validation, standardization and standardization of the expanded questionnaire for objective assessment of my identity and preparation of its short form in Iranian society. *Shenakht Journal of Psychology and Psychiatry*, 7(6), 140-151. [In Persian].
- Taniguchi, E., & Hubbard, S.E. (2020). Effects of Physical Appearance Social Comparisons and Perceived Attainability of an Ideal Body on Body Dissatisfaction and Weight-Management Behaviors Among Young Japanese Women. *Japanese Psychological*, 62(4), 227-240.
- Vartanian, L. R., & Dey, S. (2013). Self-concept clarity, thin ideal internalization, and appearance-related social comparison as predictors of body dissatisfaction. *Body Image*, 10(4), 495-500.
- Vartanian, L. R., Hayward, L. E., Smyth, J. M., Paxton, S. J. & Touyz, S. W. (2018). Risk and resiliency factors related to body dissatisfaction and disordered eating: The identity disruption model. *Eating Disorder*, 51(4), 322-330.
- Zad Hassan, Z., & Siraj Khorami, N. (2017). Relationship between body image anxiety, early maladaptive schemas and mood dysphoria with social anxiety among female students of Islamic Azad University, *Journal of Social Psychology*, 10(38), 61-80. [In Persian].
- Zivdar, N., Pezeshk, S., & Eskandari, H. (1400). Motion comparisons in 6- to 9-year-olds with secure and insecure attachment styles. *Developmental Psychology: Iranian Psychologists*, 17(68), 427-449. [In Persian].
- Holmqvist Gattario, K., & Frisén, A. (2019). From negative to positive body image: Men's and women's journeys from early adolescence to emerging adulthood, *Body Image*, 25, 53-65.
- Jomeen, J., & Martin, C.R. (2005). Self-esteem and mental health during early pregnancy. *Clinical Effectiveness of Nursing*, 9(1-2), 92-95.
- Khorshidi, F., & Fathi Aghdam, G. (2018). The relationship between general self- efficacy and attachment styles, and body image in female students. *Journal of Psychiatric Nursing*, 6(1), 26-33. [In Persian].
- Markey, C., Dunaev, J., & August, K. (2020). Body image experiences in the context of chronic pain: An examination of associations among perceptions of pain, body dissatisfaction, and positive body image. *Body Image*, 32, 103-110.
- Mittal, B. (2015). Self-concept clarity: Exploring its role in consumer behavior. *Economic Psychology*, 46, 98-110.
- Momeni, M., Ghorbani, A., & Hassan Doust, F. (2017). Predictors of body image dissatisfaction in Qazvin University of Medical Sciences students. *Psychiatric Nursing*, 4(1), 28-37. [In Persian].
- Mousavi, A., Pourhossein, R., Zare, A., Mousavian, A., & Gomnam, A. (2015). Body image in the views and schools of psychology. *Development Psychology: Iranian Psychologists*, 5(2), 209-266. [In Persian].
- Pakdaman, Sh. (2002). *Investigating the Relationship between Attachment and Socialism in Adolescence*. PhD Dissertation in Psychology, University of Tehran, Iran. [In Persian].
- Poor Farahani, M., Zamani Nia, F., Arian Moghadam, Z., & Aghamohammadian Sherbaf, H. (2018). Effectiveness of cognitive-behavioral eight-stage therapy on the body image and marital commitment. *Pathology. Family Pathology, Counseling and Enrichment*, 4(7), 63-76. [In Persian].
- Raghibi, M., & Minakhani, G. (2012). Managing the body and its relationship to body image and perception. *Knowledge and Research in Applied Psychology*, 12(4), 72-81. [In Persian].
- Rodgers, R., Campagna, J., & Attawala, R. (2019). Stereotypes of physical attractiveness and social influences: The heritage and vision of Dr. Thomas Cash. *Body Image*, 31, 273-279.